

JAARVERSLAG 2019

SNUIF- EN SPECERIJENMOLENS **DE STER EN DE LELIE**

STICHTING MOLENS AAN DE KRALINGSE PLAS

De foto op de voorzijde van dit jaarverslag is genomen op woensdag 3 april 2019 en laat het “strijken” van de oude binnenroede zien. “Strijken” is een oude molenaarsuitdrukking, maar eigenlijk is er van “strijken” geen sprake meer omdat de roeden naar boven toe uit de as gehesen worden. Ook het gebruik van een hoogwerker voor het losmaken en vastmaken van de roede is iets van de moderne tijd. De wieken van een molen bestaan uit twee doorgaande balken waarvan de binnenste door molenaars de binnenroede genoemd wordt en de buitenste de buitenroede.

In 1968 werd De Ster na de verwoestende brand van 1962 weer herbouwd. De foto laat zien hoe het steken van een nieuwe roede toen ging: de roede, ruim 1800kg zwaar, werd met een zwaar takel en een lier ruim 20m opgehesen en van onderaf in de as gestoken.

Geheel op handkracht, op “ellenbogenstoom” zoals vroeger wel gezegd werd.

*Foto Gemeente Archief
Rotterdam*

Voorwoord

Beste molen-enthousiast,

Op het moment van schrijven, voorjaar 2020, is de wereld in de ban van het corona-virus. Het gevolg voor de molens is tot op heden beperkt tot niet in bedrijf zijn en dat afstemming digitaal gebeurt. Hoe groot is het contrast met alles wat in 2019 heeft plaats gevonden!

Het jaarverslag geeft een mooi overzicht van alle hoogte en - met het overlijden van mentormolenaar Gerard van Harrewijen - ook dieptepunten.

De weg die we in 2018 zijn ingeslagen (toename van activiteiten; vergroten van de bekendheid; voorbereiden van de verbouwplannen) hebben we in 2019 doorgezet.

De groep vrijwilligers is toegenomen wat mede heeft geleid tot een grotere openstelling en meer draaiuren (vooral van de Ster). Het is aan de inzet van alle vrijwilligers te danken dat we dit bereikt hebben vorig jaar. De gezamenlijke inzet werd nog het meest zichtbaar na de nominatie voor de molenprijs. Weken lang heeft iedereen zich op allerlei wijzen ingezet om stemmen te werven. Erg mooi om dit enthousiasme te zien! De derde plek met bijna 6,5 duizend stemmen leerde ons ook dat alleen bekendheid niet voldoende is maar een meer betrokken gemeenschap rondom de molens wenselijk is. Hoe dan ook heeft de actie een mooie bijdrage voor de verbouw opgeleverd en vooral heel veel exposure via krant, internet en activiteiten rondom de molens.

Wat de verbouw betreft is het gelukt om de financiering nagenoeg rond te krijgen. Dank in dezen aan alle bijdragen van vrijwilligers, mijn mede bestuursgenoten en onze 'collega's' van Stadsherstel. Er is nu voldoende zekerheid om het vergunningtraject in gang te zetten en hopelijk nog in 2020 met uitvoering te kunnen starten. De samenwerking met Stadsherstel is uitstekend en vanuit ons beider rollen (eigenaar en gebruiker) vullen we elkaar goed aan in het realiseren van ons gezamenlijk lange termijn doel: het behoud van de twee unieke en schitterende molens de Ster en de Lelie.

Veel leesplezier!

Abel Scholtens

Voorzitter Stichting Molens aan de Kralingse Plas

Algemeen

Ter ondersteuning van de activiteiten van de vrijwilligers is in 2004 Stichting Molens aan de Kralingse Plas opgericht, toen nog Stichting de Kralingse Snuif en Specerijen compagnie De Ster en De Lelie genoemd. Deze stichting heeft als doelstellingen:

- De instandhouding van de historische en ambachtelijke verwerking van snuiftabak en specerijen;
- Het verwerven en vastleggen van kennis over de historie van De Ster en De Lelie;
- Het openstellen van de molens voor het publiek en uitleg geven over de historie van de molens en het malen van specerijen en snuiftabak.

De Ster en De Lelie, de Karottenfabriek achter De Lelie en de molenaarswoning naast De Ster zijn eigendom van Stadsherstel Historisch Rotterdam. Deze organisatie heeft tot doel het op een maatschappelijk en economisch verantwoorde wijze behouden en exploiteren van monumentale en beeldbepalende gebouwen in Rotterdam. De Karottenfabriek wordt door Stadsherstel verhuurd aan Zeilschool De Lelie en de molenaarswoning is in gebruik als erfgoedlogies.

In de praktijk betekent dit dat Stadsherstel er voor zorgt dat de molens in goede staat blijven en de vrijwilligers van de stichting er voor zorgen dat de molens in bedrijf blijven en geopend zijn voor het publiek.

Stichtingsbestuur

In 2019 bleef de samenstelling van het bestuur ongewijzigd:

Abel Scholtens (voorzitter),
Andries Ponsteen (secretaris)
Jan Bakker (penningmeester)
Til Kroes
Martinus Reijnhoudt.

Het bestuur vergaderde in 2019 negen keer. Belangrijke onderwerpen waren de fondsenwerving voor de bouw van het bezoekerscentrum en de nominatie voor de molenprijs in september. Belangrijk was ook het realiseren van de ANBI status, in april werd de aanvraag hiervoor goedgekeurd.

In juni was er een BBQ met bestuur en vrijwilligers onder zeer zomerse omstandigheden en in oktober kwamen bestuur en vrijwilligers ook nog bij elkaar.

Vrijwilligers

Het openstellen en in bedrijf houden van de molens is zonder de inzet van de vrijwilligers niet mogelijk. De bezigheden van de vrijwilligers bestaan onder andere uit:

- openstellen en laten draaien van de molens;
- het geven van rondleidingen;
- malen van specerijen met de werktuigen in de molen;
- demonstreren van de productie van snuiftabak;
- verkoop van op windkracht gemalen specerijen;
- onderhoud aan de molens en de erven;
- onderzoek naar de historie van de molens, snuiftabak en de productie van snuiftabak;
- promoten van de molens onder Rotterdammers en toeristen.

Afgelopen jaar bestond de groep vrijwilligers uit:

Aad van Strien (molengids)	Joep Groot (leerling molenaar)
Jan Bakker (vrijwillig molenaar)	Ron van Harskamp
Nico Kemp (molengids)	Pim Kodde
Martinus Reijnhoudt	Ria Mulders
Jan Bruins (vrijwillig molenaar)	Martine Mackay
Coen van Dorp (leerling molenaar)	Frans Drost (molengids)
Wim van Bruggen (vrijwillig molenaar)	Sonja Maaskant
Jeroen Stricker (vrijwillig molenaar)	Cor Kleef
Wim Smits (leerling molenaar)	

Op 19 mei 2019 overleed mentormolenaar Gerard van Harrewijen op 90-jarige leeftijd.

Dit jaar konden we een aantal nieuwe vrijwilligers verwelkomen. Pim Kodde helpt ons sinds het voorjaar met het onderhoud van erf en tuin en het ontvangen van bezoekers. Ria Mulders en Martine Mackay assisteren ons met het vullen van de busjes specerijen. Frans Drost is een ervaren vrijwillig molenaar en is bij ons actief met het geven van rondleidingen. Sonja Maaskant, Cor Kleef en Ron van Harskamp komen op woensdag en donderdag en doen dan allerlei werkzaamheden.

We zijn erg blij met deze versterkingen, maar we kunnen nog meer hulp gebruiken. Wij zijn op zoek naar enthousiaste vrijwilligers die het leuk vinden om rondleidingen te geven. Belangstelling? Kom eens langs of neem contact met ons op via ons emailadres.

Bij het overlijden van Gerard van Harrewijen

Van 20 mei tot 13 juli stonden De Ster en De Lelie “in de rouw” vanwege het overlijden van oud-beroepsmolenaar Gerard van Harrewijen op zondag 19 mei. Het “in de rouw” zetten van de molen is al een heel oud gebruik waarbij de roeden (wieken) niet zoals gebruikelijk verticaal en horizontaal staan, maar met het onderste end iets voorbij het laagste punt. Dit wijst op iets wat voorbij gegaan is.

Gerard van Harrewijen werkte van jongs af aan op De Ster en De Lelie en was de laatste die nog uit eigen ervaring kon vertellen over de “oude Ster” van voor de brand en de tijd dat de molens nog volop in bedrijf

waren. Hij leerde het molenaarsvak van zijn vader Cor van Harrewijen die zelf vanaf 1920 op De Ster en De Lelie werkte. Gerard van Harrewijen werkte behalve bij zijn vader in het bedrijf ook een periode bij de specerijenmaaldery van Hegge en koekfabriek Stereo. Daarnaast hielp hij ook wel eens bij collega-molenaars in Rotterdam, onder andere bij molenaar Kluit in Terbregge. Door deze ervaringen wist hij naast zijn kennis over het oude windmolenbedrijf ook veel over modernere maalderytechnieken.

Vanaf zijn trouwen in 1957 woonde Van Harrewijen met zijn gezin op de bovenverdieping van de Karottenfabriek achter De Lelie. Bij de beëindiging van de specerijenmaaldery eind jaren '60 maakte hij de overstap naar Gemeentewerken Rotterdam. In 1970 verhuisde het gezin vanaf de Karottenfabriek naar een wat ruimere woning in Kralingen.

In 1984 volgde hij zijn vader op als molenaar/beheerder van De Ster en De Lelie en betrok het gezin de molenaarswoning naast De Ster. Naast het werk op de molens regelde hij ook samen met zijn vrouw de ontvangst van gasten in de karottenfabriek, vaak voor familieëunies, vergaderingen en verjaardagen die daar gevierd werden.

Tot zijn pensioen in 1991 combineerde hij de molens met zijn functie bij Gemeentewerken. Na zijn pensioen bleef hij tot 2015 in dienst van Gemeentewerken als molenaar/beheerder. Daarmee was hij in Rotterdam de oudste ambtenaar in functie (hij was toen bijna 87 jaar!).

Samen met zijn vrouw heeft hij het werk op de molens en bij de karottenfabriek al die tijd met bijzonder veel toewijding gedaan. In 2015 verhuisde Van Harrewijen met zijn vrouw van de molenaarswoning naar een verzorgingstehuis. Een moeilijke stap na zoveel jaren bij de molen. Ondanks een afnemende gezondheid kwam hij nog een aantal jaar regelmatig naar de molens en ook toen dat niet meer ging bleef hij op afstand zeer geïnteresseerd in alles wat er op de molen gebeurde.

Vanaf midden jaren '80 werd hij geassisteerd door verschillende vrijwilligers en daaruit ontstond de groep vrijwilligers die nu nog op de molens actief is. Hij was altijd bereid om uitleg te geven over de snuiffabricage en het malen van specerijen en putte daarbij uit zijn lange ervaring. Als de molens draaiden dan kwam hij altijd wel even kijken en heel vaak werden we uitgenodigd voor een bakje koffie of thee in de molenaarswoning. Zijn stoel in de woonkamer stond zo bij het raam dat hij precies de deur van De Ster kon zien en via een klein spiegeltje in de vensterbank kon hij letterlijk een oogje in het zeil houden.

Van Harrewijen had een groot rechtvaardigheidsgevoel en deed als vakman geen concessies aan de kwaliteit van het product en kon het ook niet hebben als anderen dat deden. Hij beheerde de molen zoals zijn voorgangers dat ook deden, de molen was een werktuig en moest dat blijven. Van activiteiten die niets met de molens als werktuig te maken hadden moest hij niet veel hebben. Waar mogelijk assisteerde hij ook bij het onderhoud van de molens. Bezoekers kregen altijd een uitgebreide rondleiding door de molen, hij vertelde graag over “zijn” molens en wist bezoekers ook echt te boeien. Naast het werk op de molens was hij ook graag op het water, jarenlang lag in de plas achter de molen de boot van de familie. Verder was hij lid van een koor en actief lid van de kerk.

Zijn overlijden is een groot verlies voor de familie en ook voor de molenwereld. Inmiddels is het aantal beroepsmolenaars van de oude stempel zeer klein geworden en ondanks dat we veel van hem geleerd hebben gaat er met hem toch veel kennis en ervaring verloren.

Activiteiten

Dit jaar waren de molens op woensdag, zaterdagmiddag en elke tweede zaterdag van de maand geopend. Vanaf begin maart waren de molens ook vaak op donderdag open. Op de doordeweekse dagen worden vooral specerijen gemalen en alle werkzaamheden die daarbij horen gedaan. Daarnaast worden dan ook onderhoudsklussen gedaan. Op de tweede zaterdag van de maand en de zaterdagmiddagen ligt de nadruk op het ontvangen en rondleiden van bezoekers.

Er waren een aantal bijzondere dagen:

- Op 27 april stonden de molens traditiegetrouw “in de vlaggen” ter gelegenheid van Koningsdag. Het vlaggen met Konings- of Koninginnedag is een oude traditie, de opeenvolgende molenaars hebben dit gebruik in stand gehouden en wij doen dit dan ook graag.
- Op 4 mei stonden de molens “in de rouw” met de vlag halfstok. Omdat 5 mei dit jaar op een zondag viel stonden de molens dit jaar op Bevrijdingsdag niet “in de vlaggen”.

- Op 11 en 12 mei was het Nationale Molendag. De molens waren geopend en er werden rondleidingen gegeven door de vrijwilligers. Mede dankzij het goede weer bezochten ruim 450 bezoekers De Ster. De bezoekers konden naast de specerijen ook meelproducten kopen zoals volkorenmeel, pannenkoekenmix en diverse cakemixen. De meelproducten werden verkocht in samenwerking met de korenmolen van Rijsoord. Zaterdagochtend was ook de officiële start van de fondsenwerving voor de bouw van ons bezoekerscentrum. Wethouder van Onderwijs, Cultuur en Toerisme, Said Kasmi,

gaf hiervoor het officiële startsein door het onthullen van het informatiebord over het bezoekerscentrum naast De Ster.

- Op 7 juli was de jaarlijkse Ronde van Kralingen. Tussen alle wielrenners stonden ook de vrijwilligers van De Ster en De Lelie met een mooie kraam met onze specerijen en informatie over de molens. Veel Kralingers kennen de molens natuurlijk wel maar wat er in onze molens gebeurt bleek veel minder bekend te zijn.
- Op 14 en 15 september deden De Ster en De Lelie mee aan Open Monumenten Dag samen met veel andere Rotterdamse monumenten. In totaal ontvingen we ruim 350 bezoekers. De bezoekers kregen uitleg over de molen en konden ook een busje specerijen kopen of meelproducten van de Rijsoordse korenmolen. In deze periode deden we ook mee aan de Molenprijs en alle aan bezoekers werd gevraagd om op onze molen te stemmen.
- Op 5 en 6 oktober deden we mee aan de Kunstroute Kralingen-Crooswijk. Diverse kunstenaars exposeerden hun werk in een historische setting. Ruim 100 kunstliefhebbers bekeken kunstwerken in de molenaarswoning, De Ster, op het erf van De Ster en in de Karottenfabriek.

- November stond in het teken van een pepernoten crisis. Via diverse mediakanalen werd de Kralingse jeugd gevraagd te helpen om deze crisis op te lossen door samen met de molenaars de zo belangrijke pepernoten voorraad aan te vullen. Op woensdag 27 november hielp een flinke groep Kralingse kinderen Paniek Piet en Pepernoten Piet met het malen van kruiden en het bakken van heerlijke kruidnoten.

Molenprijs

De BankGiro Loterij Molenprijs is een publieksprijs, georganiseerd door Vereniging De Hollandsche Molen met ondersteuning van de BankGiro Loterij. Jaarlijks doen verschillende molens mee met een restauratieplan of een op verbetering gericht project.

Dit jaar waren wij genomineerd vanwege de voorgenomen bouw van het nieuwe bezoekerscentrum en het funderingsherstel van het bijgebouw naast De Ster. Het projectplan met de meeste stemmen kon de hoofdprijs winnen van € 75.000,-. Daarnaast leverde iedere stem de genomineerde projecten € 1,- op zodat ook de projecten die niet winnen toch een bijdrage kregen voor hun project.

Voor het winnen van de prijs moesten er dus zoveel mogelijk stemmen verzameld worden. Hiervoor werkten Stadsherstel, het bestuur en de vrijwilligers nauw samen. De belangrijkste acties waren diverse stukken in

de Rotterdamse kranten, tv en social media, het ophangen van posters en flyers op allerlei plekken in Kralingen en het actief werven van stemmen bij bezoekers van de molen en passanten bij de molen.

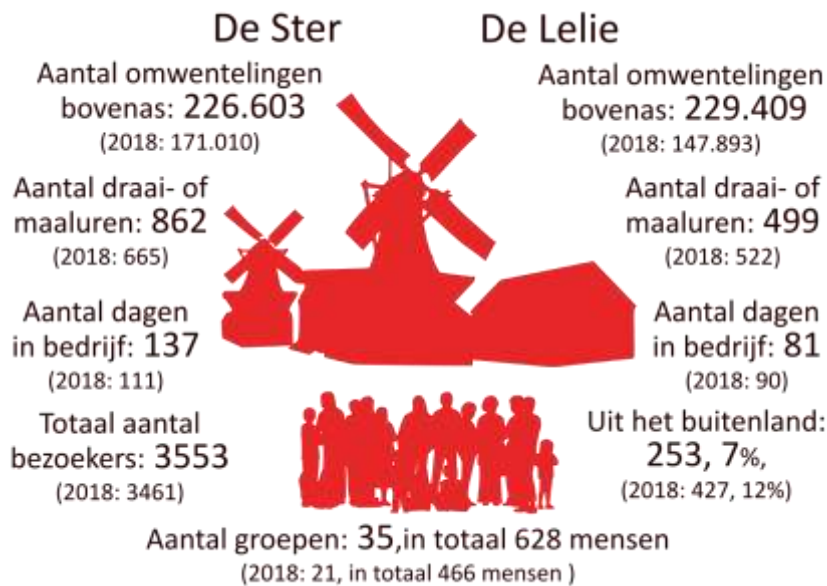
Op 9 oktober was een kleine delegatie van Stadsherstel, bestuur en vrijwilligers in Den Bosch voor de uitreiking van de prijs. Wij mochten de derde prijs in ontvangst nemen en wonnen daarmee een bedrag van € 6353,-.

Groepsbezoek

De molens worden regelmatig bezocht door groepen, dit is op afspraak ook mogelijk buiten de normale openingstijden. Dit jaar hebben 35 groepen de molens bezocht. De groepen bestonden vooral uit schoolklassen, familie-uitjes en bedrijfsuitstapjes. Een bijzondere groep vormden de vrijwilligers (45 personen) van korenmolen de Windotter in IJsselstein. Zij combineerden hun bezoek aan De Ster en De Lelie met een lunch in de Karottenfabriek bij Zeilschool De Lelie. Verder organiseerde de monumentenwacht een bijeenkomst in de Karottenfabriek. Op deze dag wisselden de “molenwachters” ervaringen uit en werden ook De Ster en De Lelie geïnspecteerd. Onze molens werden in prima conditie bevonden. Een ander opmerkelijk bezoek was een excursie georganiseerd door het erfgoedhuis Zuid-Holland waarbij een grote groep molenliefhebbers De Ster en De Lelie bezochten. Dit jaar hebben ook weer diverse groepjes met zogenaamde statushouders de molen bezocht, dit zijn vluchtelingen die voorlopig in Rotterdam wonen en een inburgeringstraject gaan volgen.

De rondleidingen in De Ster worden gegeven in groepjes van maximaal 15 personen en duren ongeveer een uur. Tijdens de rondleiding vertellen we over de geschiedenis van de molen en de omgeving. Bij voldoende wind draait en maalt de molen en geven we uitleg over de werking en het bedienen van de molen, het malen van specerijen, over wat snuiftabak is en hoe het productieproces daarvan gaat.

Onderstaand een overzicht van 2019 in cijfers. Het aantal bezoekers is vrijwel gelijk aan vorig jaar en we ontvingen wat meer groepen. Het aandeel bezoekers uit het buitenland is wat lager dan vorig jaar. We ontvingen bezoekers uit 40 verschillende landen, de meeste buitenlandse bezoekers waren afkomstig uit de USA, Duitsland, Engeland, Italië en China.

Publiciteit

Informatie over de molens is te vinden op onze website www.snuifmolens.nl. De website werd dit jaar door ruim 3300 mensen bezocht. 58% van de bezoekers kwam uit Nederland, de rest uit in totaal 65 verschillende landen. Nieuws over de molens is te vinden op onze facebookpagina www.facebook.com/snuifmolens. Ook dit jaar werden weer regelmatig berichten geplaatst met foto's en video's over de molens. Voor het bezoekerscentrum en het funderingsherstel is een speciale website gemaakt:

<http://www.snuifmolens.nl/centrum/>.

Diverse kranten en online media besteden dit jaar aandacht aan De Ster en De Lelie. In februari stond in De Havenloods een stukje over het vervangen van de roeden van De Lelie. In De Ster online werd in een kort stukje aandacht besteed aan het overlijden van oud-beroepsmolenaar Van Harrewijzen. Rond de molenprijzen kregen we aandacht van diverse Rotterdamse en landelijke kranten, onder andere van AD Rotterdam en RTV Rijnmond. En in verband met de pepernoten crisis verschenen er 4 korte stukjes in De Ster Online, de online versie van de lokale krant De Ster in Kralingen.

Bouwplannen

Dit jaar zijn we verder gegaan met de plannen voor bezoekerscentrum en het herstel van het bijgebouw naast De Ster. Zoals toegelicht in het vorige jaarverslag willen we de bouwvallige schuur achter De Ster vernieuwen en uitbreiden tot een bezoekerscentrum. In dit bezoekerscentrum komt een mooie ruimte om bezoekers te ontvangen, een kleine werkplaats, een keukentje en toiletten. In de bestaande ruimte in het bijgebouw naast de Ster komt dan meer ruimte voor de winkel. De museumruimte aan de straatzijde van het bijgebouw naast De Ster blijft bestaan. Verder moet ook de fundering en muurwerk van het verzakte bijgebouw naast De Ster worden gerestaureerd.

Tijdens Nationale Molendag is de fondsenwerving officieel gestart en hebben we fondsen en overheden benaderd om een bijdrage te leveren. Gelukkig waren veel fondsen bereid om een bijdrage te leveren en hebben we inmiddels ruim 80% van het benodigde bedrag toegezegd gekregen. De volgende fondsen hebben onder meer een bijdrage toegezegd:

- Stichting Elise Mathilde Fonds - elisemathilde.nl
- Van der Mandele Stichting - vandermandele.org
- Prins Bernard Cultuurfonds - cultuurfonds.nl
- Provincie Zuid-Holland - www.zuid-holland.nl
- VSB Fonds - vsbfonds.nl
- Stichting Job Dura Fonds - jobdurafonds.nl
- G.Ph. Verhagen - Stichting - verhagenstichting.nl
- Stichting Verzameling van Wijngaarden-Boot
- Stichting Ondernemersbelangen Rotterdam - stichtingondernemersbelangenrotterdam.nl
- Stichting Droom en Daad - www.stichtingdroomendaad.nl

We zijn enorm blij met deze toezeggingen en dit geeft ons voldoende vertrouwen om de volgende stappen te zetten. Eind 2019 is daarom bodemonderzoek uitgevoerd en heeft de architect alle tekeningen voor de definitieve vergunningaanvraag voorbereid.

Snuiftabak

De snuiftabakfabricage is officieel nationaal immaterieel erfgoed, in mei 2015 is het ambacht van snuifreder toegevoegd aan de Nationale Inventaris Immaterieel Cultureel Erfgoed. Helaas zijn wij als gevolg van de nieuwe EU regelgeving voor tabak eind 2016 gestopt met de verkoop van snuiftabak. Dit jaar hebben we de productie van snuiftabak als demonstratie laten zien aan bezoekers. De kuipen waarin de snuiftabak fijngesiept wordt waren regelmatig in bedrijf en op Nationale Molendag en Open Monumentendag hebben we demonstraties gegeven van het trekken van karotten.

Specerijen

We hebben dit jaar weer regelmatig specerijen gemalen. Alle specerijen zijn te koop in De Ster en worden ook verkocht via diverse andere (molen)winkels. Er is nu ook een cadeauverpakking met 3 busjes specerijen erin. Op de verpakking staat het verhaal van de molens en onze specerijen kort uitgelegd. Erg leuk om weg te geven!

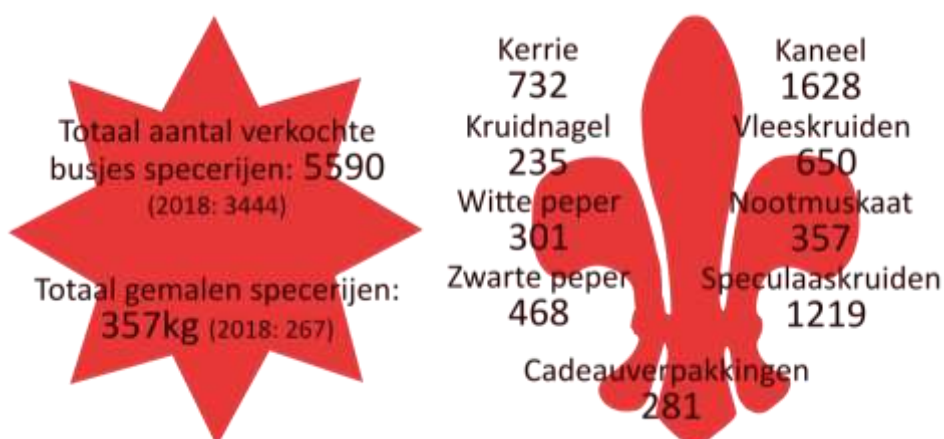
We vinden het belangrijk om regelmatig specerijen te malen. Dit zorgt ervoor dat de werktuigen in de molen in goede conditie blijven en

geeft een levendige sfeer in de molens. De geur van de specerijen die in molens blijft hangen spreekt bezoekers erg aan. Bovendien is de werking van de molens het best zichtbaar als de molen in bedrijf is. Regelmatig malen is ook belangrijk voor behouden en vergroten van de kennis van specerijen en het malen ervan. Denk hierbij aan welke soorten specerijen er gemalen kunnen worden op welke werktuigen en hoe de verschillende werktuigen het meest efficiënt gebruikt kunnen worden en de beste kwaliteit leveren. Naast het malen van onze eigen specerijen malen we ook specerijen of kruiden in opdracht van anderen.

De verkoop van gemalen specerijen levert ook een bescheiden bijdrage aan het behoud van de molens. Heel belangrijk hierbij is Catz International B.V., een Rotterdams bedrijf uit 1856, gespecialiseerd in de internationale handel van specerijen, kruiden, zaden, kokosproducten, gedroogde groenten, noten en zuidvruchten bestemd voor de levensmiddelenindustrie. Ook dit jaar hebben zij weer een belangrijke bijdrage geleverd door het beschikbaar stellen van specerijen.

Bij het malen van specerijen werken we volgens de HACCP richtlijnen. Dit betekent dat het productieproces in de molen geanalyseerd is en alle risico's op het gebied van voedselveiligheid in kaart gebracht zijn. Onze manier van werken is erop gericht om deze risico's zo veel mogelijk te beperken.

In onderstaand overzicht wat cijfers over 2019.

Groot onderhoud

Het groot onderhoud wordt uitgevoerd door specialisten zoals de molenmaker en de schilder en valt onder de verantwoording van de eigenaar van de molens. Dit jaar is een groot aantal klussen uitgevoerd:

- In januari is de grote kastanje bij De Lelie gesnoeid door de hovenier, dit was hard nodig omdat de takken de wieken van De Lelie begonnen te raken. Deze kastanje is de oudste boom op het erf van De Lelie en is al heel wat keren gesnoeid.
- Op 22 februari werden de nieuwe roeden (wieken) van De Lelie gestoken. De oude roeden zaten er vanaf 2015 in maar hadden een constructiefout waardoor vervanging noodzakelijk was. In voorgaande jaarverslagen is hier meer informatie over te vinden.
- De rietdekker heeft in maart het rietdek nagelopen en moest op een aantal plekken reparaties uitvoeren. De schade was vooral ontstaan door vogels.
- Begin april werden ook de roeden (wieken) van De Ster vervangen. Net als bij De Lelie werd ook hier het hekwerk (latten waar de zeilen op liggen) hergebruikt.
- Er waren regelmatig lekkages in De Lelie vanwege scheurtjes in de dakafwerking. In augustus is daarom een groot deel van het zink en lood vervangen.
- De brandmeldinstallaties in De Ster en in De Lelie zijn vervangen nadat de installaties op 12 juli beschadigd waren door een blikseminslag vlak bij de molens.
- De brandweer heeft een inspectie gedaan, zij controleren de veiligheidsmiddelen en kijken ook naar de veiligheid van bezoekers.
- In oktober zijn de wiggen van de koppeling in de koningspil van De Ster vervangen. De oude wiggen waren gescheurd en raakten af en toe los.
- In december werd een deel van het hout voor de nieuwe balie van De Ster geleverd. Het hout moet nog even drogen voordat het gebruikt kan gaan worden.

Routinematig onderhoud

Kleinere onderhoudsklussen worden door de vrijwilligers gedaan. Dit betreffen allerlei werkzaamheden, zoals het schoonhouden van de molens, smeren van bewegende delen, het bijhouden van het erf rond De Ster en kleine reparaties. Dit jaar zijn daarnaast ook de volgende klussen gedaan:

- Goten en daken zijn in het voor- en najaar schoongemaakt.
- Er zijn spandoeken geplaatst bij De Ster om aandacht te vragen voor de bouwplannen.
- Er is extra verlichting op de tweede zolder gemaakt voor de deelname aan de Kunstroute Kralingen Crooswijk. De huidige verlichting bleek niet voldoende om kunstwerken te exposeren.
- Er is een informatiebord gemaakt met daarop de openingstijden en ander nieuws over de molens.

Molenbiotoop

De omgeving waarmee een molen in relatie staat, noemen we de molenbiotoop. Een goede molenbiotoop is van fundamenteel belang voor de werking en het behoud van een molen. Voor de molenaars is een goede windvang van cruciaal belang. Daarnaast zijn veel molens beeldbepalend in het landschap. Als de molen omgeven raakt door bomen of hoge bebouwing verdwijnt de molen uit het zicht en verliest daardoor een deel van z'n toegevoegde waarde. Voor De Ster en De Lelie geldt dit ook.

Het Kralingse Bos komt tot vlak bij de molens en beperkt de windvang van de molens aan de oostzijde. Daarnaast vormen ook de bomen langs de Plaszoom aan de noord- en zuidzijde van de molens een steeds groter probleem zowel voor de zichtbaarheid als de windvang van de molens. Met relatief kleine ingrepen zou dit verbeterd kunnen worden.

Dit jaar hebben we met de gemeente Rotterdam gesproken over het beheer van de bomen rond De Ster en De Lelie. De gemeente zal gaan bekijken wat er mogelijk is om de windvang en zichtbaarheid te verbeteren. We hopen dat dit in het nieuwe jaar een vervolg krijgt.

Financieel verslag

Hieronder het financiële overzicht van de stichting over 2019. De resultatenrekening is in twee delen gesplitst, de kosten en inkomsten voor de bouwplannen staan in een aparte rekening.

1. Balans per 31 december 2019 van Stichting Molens aan de Kralingse Plas

Activa		Balans			
	2019	2018	Passiva		
	2019	2018	2019	2018	
Rabo	€ 8.785,73	€ 6.317,57	Eigen vermogen	€ 37.845,42	€ 34.607,08
Kas	€ 106,10	€ 649,20	Saldo ontvangsten bezoekerscentrum	€ 28.513,80	€ 0,00
Rabo spaarrekening	€ 27.643,07	€ 27.640,31	Crediteuren	€ 20.957,81	€ 0,00
Rabo fondswerving	€ 47.310,12	€ 0,00			
Debiteuren	€ 0,00	€ 0,00			
BTW verrekening	€ 3.472,00	€ 0,00			
	€ 87.317,02	€ 34.607,08		€ 87.317,02	€ 34.607,08

Uitgaven: Gereedschappen & materialen betreffen alle kosten die gemaakt worden voor het onderhoud van de molens en de molennerven. Dit betreft bijvoorbeeld onkruidborstels voor op de bosmaaier, maaidraad, brandstof en graszaad. Verder zijn materialen aangeschaft voor het informatiebord wat nu naast De Ster staat. Dit jaar zijn er geen productiekosten snuiftabak gemaakt, er is geen snuiftabak geproduceerd en zijn er ook geen kosten gemaakt voor de demonstraties. De productiekosten specerijen zijn wat toegenomen omdat er meer specerijen gemalen en verkocht zijn. De kosten blijven beperkt doordat de specerijen deels gesponsord worden door Catz. De kosten voor verpakkingen betreffen de cadeauverpakking met daarin 3 busjes specerijen. De overige kosten zijn onder andere de verzekeringen voor vrijwilligers en de aansprakelijkheidsverzekeringen. De huurkosten worden betaald aan Stadsherstel Historisch Rotterdam.

Inkomsten: De molenpot zijn giften van bezoekers en bijdragen voor rondleidingen aan groepen. De verkoop overig betreft voornamelijk ansichtkaarten van de molens en de meelproducten die verkocht zijn tijdens Nationale Molendag en Open Monumentendag. De vergoeding tuinonderhoud wordt ontvangen voor het werk dat de vrijwilligers aan het onderhoud van de tuin van de molenaarswoning doen.

Snuif- en specerijenmolens De Ster en De Lelie – jaarverslag 2019

2. Resultatenrekening van Stichting Molens aan de Kralingse Plas

Uitgaven				Inkomsten			
		2019	2018			2019	2018
Gereedschappen en materialen				Donaties			
materialen tuinonderhoud	€	117,98		sponsors	€	-	
verlichting tweede zolder	€	212,13		donateurs	€	190,19	
materialen informatiebord	€	46,93		molenpot	€	1.326,26	
diverse kosten	€	79,10				€ 1.516,45	€ 1.094,37
		€ 456,14	€ 1.198,23	Inkomsten			
Productiekosten snuiftabak				verkoop snuif	€	-	
inkoop tabak en grondstoffen	€	-		maalloon	€	-	
verzendkosten	€	-		verkoop specerijen	€	6.816,87	
verpakkingen, etiketten	€	-		verkoop overig	€	457,82	
		€ 0,00	€ 0,00	vergoeding tuinonderhoud molenaarswoning	€	771,40	
Productiekosten specerijen				rente spaarrekening	€	2,76	
inkoop specerijen	€	825,67				€ 8.048,85	€ 4.409,85
verzendkosten	€	50,50					
verpakkingen, etiketten	€	1.424,09					
		€ 2.300,26	€ 761,99				
Overige inkoop							
meelproducten OMD, NMD	€	380,99					
		€ 380,99	€ 0,00				
Presentatie kosten							
Stg Nederlandse Tabakshistorie	€	50,00					
kosten website	€	24,00					
kosten jaarverslag + porto	€	157,22					
posters en flyers	€	70,45					
		€ 301,67	€ 319,96				
Overige kosten							
koffie etc	€	124,10					
bankkosten	€	196,43					
verzekeringen	€	670,69					
huurkosten	€	1.230,49					
kerstpakketten	€	212,74					
kosten naamswijziging stichting	€	379,00					
diverse kosten	€	74,45					
		€ 2.887,90	€ 2.440,84				
Overschot		€ 3.238,34	€ 783,20				
		€ 9.565,30	€ 5.504,22			€ 9.565,30	€ 5.504,22

Uitgaven bezoekerscentrum en funderingsherstel: Deze resultatenrekening betreft de uitgaven en inkomsten ten behoeve van de bouw van het bezoekerscentrum en het funderingsherstel. De kosten fondsenwerving betreffen de spandoeken en borden die naast De Ster staan om aandacht te vragen voor het project en ook voor het ontwerp en drukken van de flyers. De kosten bouw zijn kosten voor het concept ontwerp en voorbereiden van de stukken voor de vergunningaanvragen door de architect en constructeur. Het bodemonderzoek was nodig voor het ontwerp van de funderingen.

Inkomsten bezoekerscentrum en funderingsherstel: De donaties van particulieren betreffen de bijdragen van bezoekers van de molen en de bijdragen die op het projectrekeningnummer zijn binnengekomen. Een aantal fondsen heeft het toegezegde bedrag al overgemaakt. De rest van het toegezegde bedrag volgt later, de voorwaarden hiervoor verschillen per fonds. In totaal is inmiddels € 275.000 toegezegd, waarvan € 45.500 al daadwerkelijk uitbetaald is.

4. Resultatenrekening van Stichting Molens aan de Kralingse Plas - bezoekers centrum en funderingsherstel

Uitgaven				Inkomsten			
		2019	2018			2019	2018
Kosten fondsenwerving				Donaties			
borden en spandoeken	€	362,31		particulieren	€	1.066,72	
flyers	€	312,95		fondsen	€	45.500,00	
overige kosten	€	57,17				€ 46.566,72	
		€ 732,43					
Kosten bouw							
architect	€	12.276,00					
constructeur	€	3.285,00					
bodemonderzoek	€	1.759,50					
		€ 17.320,50					
Overschot		€ 28.513,80					
		€ 46.566,73				€ 46.566,72	

**STICHTING
MOLENS AAN DE
KRALINGSE PLAS**

PLASZOOM 322

3062 CL ROTTERDAM

WWW.SNUIFMOLENS.NL

